

RAAP-NOTITIE 2066

Plangebied Kleen Esch te Hoge Hexel

Gemeente Wierden

**Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en
inventariserend veldonderzoek**

Colofon

Opdrachtgever: Gemeente Wierden

Titel: Plangebied Kleen Esch te Hoge Hexel, gemeente Wierden; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek

Status: eindversie

Datum: maart 2007

Auteur: E. Goossens BA

Projectcode: WINW

Bestandsnaam: N02066-WINW.doc

Projectleider: E. Goossens BA

Projectmedewerker: L.M. Flokstra

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer/CIS-code: 21285

Autorisatie: drs. H.F.A. Haarhuis

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2007

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Plangebied Kleen Esch, gemeente Wierden;
archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek

Samenvatting

In opdracht van Gemeente Wierden heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 21 februari 2007 een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd aan de Kleen Esch te Hoge Hexel in de gemeente Wierden. Het onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het onderzoek was het opsporen van deze resten en, indien mogelijk, een eerste indruk geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

De bodemopbouw van het plangebied bestaat uit een bouwvoor op een menglaag en/of B-horizont met daaronder de C-horizont. In sommige boringen ligt de bouwvoor direct op de C-horizont. In het plangebied zijn geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen.

Op grond hiervan wordt in het kader van de archeologische monumentenzorg ten aanzien van het plangebied geen vervolgonderzoek aanbevolen. De geplande ingrepen kunnen, voorzover het archeologische waarden betreft, zonder beperkingen worden uitgevoerd. Wel maken wij u er op attent dat bij iedere gravende activiteit het aantreffen van (niet voorspelbare) toevalsvondsten niet kan worden uitgesloten. Indien hiervan sprake mocht zijn, dient de overheid (RACM) hiervan op de hoogte te worden gesteld in het kader van de meldingsplicht (Monumentenwet 1988, artikel 47).

Met betrekking tot de bevindingen van onderhavig onderzoek kan contact opgenomen worden met de provinciaal archeoloog (Het Oversticht, mevr. drs. S. Wentink).

Plangebied Kleen Esch, gemeente Wierden;
 archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van Gemeente Wierden heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 21 februari 2007 een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd aan de Kleen Esch te Hoge Hexel in de gemeente Wierden. Het onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het onderzoek was het opsporen van deze resten en, indien mogelijk, een eerste indruk geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

1.2 Plangebied

Het plangebied (1,6 ha) ligt aan de Kleen Esch te Hoge Hexel in de gemeente Wierden (figuur 1). Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 28B van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000); de centrumcoördinaat is 234.920/490.480. Ten tijde van het onderzoek was het plangebied in gebruik als akkerland.

1.3 Onderzoekopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het veldonderzoek is beperkt gebleven tot een karterend booronderzoek en een oppervlaktekartering.

RAAP Archeologisch Adviesbureau en de door RAAP toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), de instelling die het beheer heeft over de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) en die valt onder de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; <http://www.sikb.nl>).

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden. Enkele vaktermen worden achter in deze notitie beschreven (zie verklarende woordenlijst).

Plangebied Kleen Esch, gemeente Wierden;
 archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek

2 Bureauonderzoek

2.1 Methodes

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een bureauonderzoek uitgevoerd om na te gaan of er reeds archeologische vondsten uit het plangebied geregistreerd staan en om ten behoeve van het veldwerk de landschappelijke (geologische en bodemkundige) kenmerken alsmede de gespecificeerde archeologische verwachting te bepalen. In het kader van het bureauonderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd (zie literatuurlijst). Om inzicht te krijgen in het voorkomen van archeologische vindplaatsen in of nabij het plangebied is het ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM) geraadpleegd.

2.2 Resultaten

Geomorfologie

Het plangebied bestaat geomorfologisch gezien uit een hoge stuwwal (Stiboka, 1978; code 10B3).

Bodem

De bodem in het plangebied bestaat uit laarpodzolgronden: lemig fijn zand met keileem beginnend tussen 40-120 cm -Mv, met grondwatertrap V (Stiboka, 1983; code Hn23x).

Archeologie

In ARCHIS staan vier archeologische vindplaatsen geregistreerd in de directe omgeving van het plangebied (straal circa 800 m). ARCHIS-waarnemingsnummers 1272, 13227 en 13230 betreffen een urneneveld en crematieresten uit de Eemscultuur (Late Bronstijd-Vroege IJzertijd). ARCHIS-waarnemingsnummer 13214 betreft aardewerk en bot uit de Romeinse tijd.

Archeologische verwachting

Volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) geldt voor het plangebied een middelhoge kans op het aantreffen van archeologische waarden. Op grond hiervan en op grond van de aanwezigheid van vindplaatsen in de nabijheid van het plangebied gold bij aanvang van het veldonderzoek voor het plangebied een middelmatige tot hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit het Mesolithicum t/m de Late Middeleeuwen.

Plangebied Kleen Esch, gemeente Wierden;
 archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek

3 Veldonderzoek

3.1 Methoden

Tijdens het veldonderzoek zijn twaalf boringen verricht in een grid van 50 x 40 m in drie noord-zuid georiënteerde raaien (figuur 1). De boringen in een raai versprongen ten opzichte van die in de naastgelegen raai, waardoor een systeem van gelijkbenige driehoeken ontstond. Boring 7 betreft een controleboring op een relatief hoger gelegen deel binnen het plangebied.

Er is geboord tot maximaal 90 cm -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 15 cm. De boringen zijn lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) beschreven en met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden). Het opgeboorde materiaal is gezeefd met een zeef met een maaswijdte van 0,5 cm; het zeefresidu is met het blote oog geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische indicatoren zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken.

Tevens is het plangebied geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische indicatoren in het maaiveld. De vondstzichtbaarheid van het maaiveld was ten tijde van het veldonderzoek redelijk.

De gehanteerde methode wordt geschikt geacht voor het opsporen van de meeste in dit gebied te verwachten nederzettingsterreinen uit de periode IJzertijd t/m Late Middeleeuwen met vondstspredingen met een omvang van 500 tot 2000 m² en overwegend een (zeer) hoge vondstdichtheid (> 200 vondsten per m²) (Tol e.a., 2004).

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

De bodem bestaat tot circa 25-40 cm -Mv uit een bouwvoor bestaande uit een geploegde A-horizont. Deze bouwvoor komt in het hele plangebied voor en bestaat uit donker bruingrijs, sterk humeus matig siltig, matig fijn zand.

Daaronder komt bij boringen 1, 3, 4, 5, 6, 7, 10 en 12 een gevlekte menglaag voor, bestaande uit lichtbruingrijs en geelbruin, sterk lemig, ijzerrijk, matig humeus, matig fijn zand. Deze menglaag is circa 10-30 cm dik. In de boringen 3, 4, en 7 komt onder de menglaag een B-horizont voor, bestaande uit

Plangebied Kleen Esch, gemeente Wierden;
archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek

donker- tot lichtbruin, zwak humeus, ijzerrijk matig fijn, sterk lemig zand.
Deze B-horizont bevindt zich in boring 2 direct onder de bouwvoor.

Onder de menglaag of B-horizont bevindt zich de C-horizont. In de boringen 9 en 10 bevindt de C-horizont zich direct onder de bouwvoor (boring 8 kon niet verder doorgezet worden dan 30 cm -Mv). De C-horizont bestaat uit lichtgrijs, ijzerrijk, sterk lemig, matig fijn en matig grof zand. Dit zandpakket is de op basis van het bureauonderzoek verwachte hoge stuwwal. Het zandpakket komt voor vanaf circa 40-75 cm -Mv.

Archeologie

In het gehele plangebied was tijdens het veldonderzoek het maaiveld sterk nat en drassig. Dergelijke gebieden zijn doorgaans ongeschikt voor bewoning. Als het gebied altijd een hoge grondwaterspiegel heeft gehad en nat en drassig was, heeft hier hoogstwaarschijnlijk nooit bewoning plaatsgevonden. Tijdens het veldonderzoek (oppervlaktekartering en booronderzoek) zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen die duiden op oude bewoning in het plangebied.

Plangebied Kleen Esch, gemeente Wierden;
archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

De bodemopbouw van het plangebied bestaat uit een bouwvoor op een menglaag en/of B-horizont op een lemige C-horizont. In het plangebied zijn geen aanwijzingen gevonden voor archeologische vindplaatsen.

4.2 Aanbevelingen

Op grond van het ontbreken van aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen wordt ten aanzien van het plangebied geen vervolgonderzoek aanbevolen.

De geplande ingrepen kunnen, voorzover het archeologische waarden betreft, zonder beperkingen worden uitgevoerd. Wel maken wij u er op attent dat bij iedere gravende activiteit het aantreffen van (niet voorspelbare) toevallige vondsten niet kan worden uitgesloten. Indien hiervan sprake mocht zijn, dient de overheid (voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten) hiervan op de hoogte te worden gesteld in het kader van de meldingsplicht (Monumentenwet 1988, artikel 47).

Met betrekking tot de bevindingen van het onderzoek kan contact opgenomen worden met de provinciaal archeoloog (Het Oversticht, mevr. drs. S. Wentink).

Plangebied Kleen Esch, gemeente Wierden;
 archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek

Literatuur

- Brinkkemper, O., e.a. (redactie), 1998.** *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Nederlands Normalisatie-instituut, 1989.** *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- Stiboka, 1978.** *Geomorfologische Kaart van Nederland. Schaal 1:50.000*. Kaartblad 28 en 29: Almelo-Denekamp. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Stiboka, 1983.** *Bodemkaart van Nederland. Schaal 1:50.000*. Kaartblad 28 West: Almelo. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Tol, A., P. Verhagen, A. Borsboom & M. Verbruggen, 2004.** Prospectief boren; een studie naar de betrouwbaarheid en toepasbaarheid van booronderzoek in de prospectiearcheologie. *RAAP-rapport 1000*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
-Mv	beneden maaiveld
RACM	Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten

Verklarende woordenlijst

A-horizont	Donkergekleurde humushoudende laag; bovenste deel van de uitspoelingshorizont (A) van een bodemprofiel.
B-horizont	Inspoelingslaag van een podzolbodem (zie podzol).
C-horizont	Horizont die niet (of weinig) is veranderd door bodemvorming; het oorspronkelijke moedermateriaal.
fosfaat	Chemisch element dat in ruime mate voorkomt in het residu van dierlijke en menselijke afvalstoffen; het voorkomen hiervan vormt een belangrijke aanwijzing voor de aanwezigheid van een nederzettingsterrein.
glaciaal	betrekking hebbende op het landijs.
grondwatertrap	Traject tussen de gemiddeld hoogste en de gemiddeld laagste grondwaterstand.

Plangebied Kleen Esch, gemeente Wierden;
 archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek

keileem	Grondsoort bestaande uit een mengsel van leem, zand, grind en stenen.
leem	Grondsoort die wordt gekenmerkt door een hoog siltgehalte (bodemdeeltjes tussen 0,002 en 0,05 mm).
podzol	Bodem met een uitspoelingslaag (E-horizont) en een inspoelingslaag (B-horizont). Het proces van het uitloggen van de E-horizont en de vorming van een B-horizont door inspoeling van humus en ijzer wordt podzolering genoemd.
stuwwal	Door de druk van het landijs in het Saalien (voorlaatste ijstijd) opgedrukte rug van scheefgestelde preglaciale sedimenten.
urn	Pot, vaas ter bewaring van de as van een gestorvene, lijkbus.

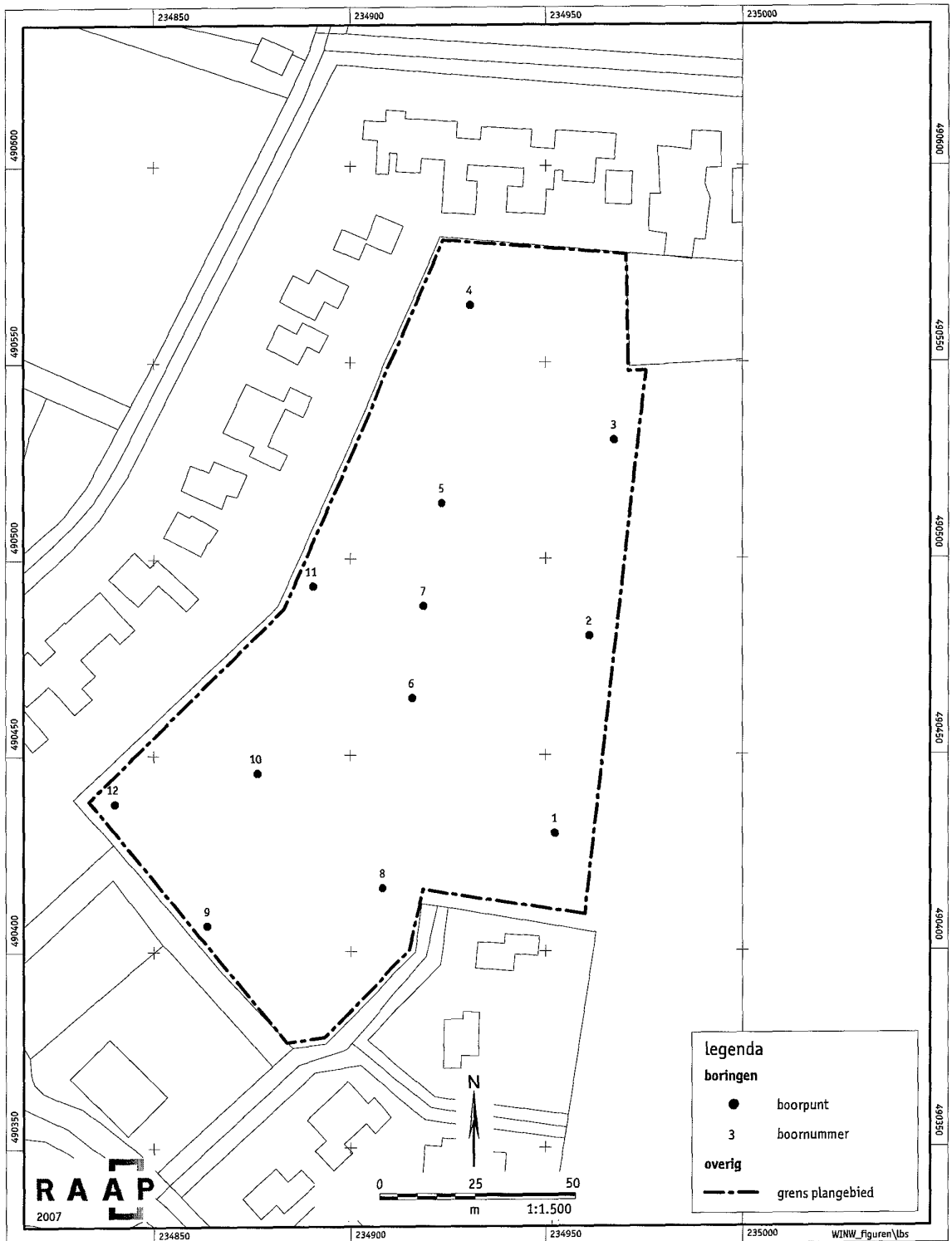
Overzicht van figuren en tabellen

Figuur 1. Boorpuntenkaart.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Periode	Datering	
Nieuwe tijd	1500	- heden
Late Middeleeuwen	1050	- 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	- 1050 na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	- 450 na Chr.
IJzertijd	800	- 12 voor Chr.
Bronstijd	2000	- 800 voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300	- 2000 voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800	- 4900 voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000	- 8800 voor Chr.

Tabel 1.
Archeologische
tijdschaal.

Figuur 1. Boorpuntenkaart.